

- Прізвищем-прикладкою: *Auger peak* – Оже-пік; *Fourier optics* – фур'є-оптика, *Vening Meinesz` Q-function* – Венінг-Мейнеса Q-функція, *map of Mezhyrich* – Межирич-карта.

- описово (з вилученням прізвища): *Tissot's indicatrix* – еліпс спотворень; *Clark orbit* – геостаціонарна орбіта [5, 405].

Отже терміни сфери геодезії, кадастру та картографії, як знаки наукових понять, мають чітко визначене місце у своїй терміносистемі, а також вступають в тісні відношення і зв'язки із елементами загальноживаної мови. Перспективою дослідження у даному напрямку є більш детальне визначення структурно-семантичних ознак та моделей творення даних лексичних одиниць, які можуть використовуватися при побудові нових термінів досліджуваної терміносистеми, що безперервно розвивається та збільшується.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Р.С. Белєв. Поняття терміоелемента з погляду теорії номінації // Мовознавство. – 1990. – №3. – С. 64 – 65.
2. Виноградов В.С. Введение в переводоведение: общие и лексические вопросы. – М: ИОСО РАО, 2001. – 223 с.
3. Винокур Г.О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии // Тр. МИИФЛ. – 1939. – Т.5 – С.5 – 6.
4. Дяков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення. Монографія. – К.: “КМ Академія”, – 2000. – 218с.
5. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово – стилістичні проблеми. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 526с.
6. Кияк Т.Р. Мотивированность лексических единиц (количественные и качественные характеристики). – Львов, 1988. – 320 с.
7. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии. – М.: Издательство Академии Наук СССР, 1961. – 160 с.
8. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство: Підручник. – Львів: Світ, 1994. – 216 с.
9. Реформатский А.А. Термин как член лексической системы языка // Проблемы структурной лингвистики. – М., 1967. – С. 101 – 105.
10. Геодезичний енциклопедичний словник / За редакцією Володимира Літинського. – Львів: Євросвіт, 2001. – 668с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Юлія Гринда – викладач кафедри англійської мови Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Наукові інтереси: структурні та функціональні особливості термінотворення.

АНГЛОМОВНІ НОМІНАЦІЇ ЮВЕЛІРНИХ ПРИКРАС ЯК ЧАСТИНА ЮВЕЛІРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Ольга ЦОБЕНКО (Одеса, Україна)

Стаття присвячена розглядові системних особливостей англомовної ювелірної термінології та номінацій ювелірних прикрас як її частини. Виокремлено та проаналізовано структурні та функціональні особливості номінацій ювелірних прикрас в англійській мові.

The article is dedicated to the investigation of systemic peculiarities of the English jewellery terminology and jewellery nominations as its part. Structural and functional peculiarities of jewellery nominations have been singled out and analyzed.

Історія лінгвістики як науки характеризується послідовною зміною домінанти певних наукових парадигм. Так, на початку ХХ століття на зміну порівняльно-історичній науковій парадигмі прийшла системно-структурна (або таксономічна) парадигма, яка ґрунтувалася на принципах синхронічності лінгвістичного опису та системності мови [5: 409].

Саме завдяки появі зазначеної наукової парадигми стало можливим виокремлення та розвиток описової лексикології, яка аналізує сучасний стан лексичної підсистеми мови. Власне від описової лексикології і відмежувалися декілька окремих лінгвістичних галузей, зокрема, і термінознавство (або ж термінологія) [5: 280-281].

Хоча зазначені терміни є синонімами, для більшої коректності викладу у нашій роботі під *термінознавством* розуміємо розділ лексикології, що вивчає терміносистеми мови, а під *термінологією* – систему слів і сполук, що позначають коло понять спеціальної сфери спілкування у науці, виробництві, техніці, мистецтві тощо [5: 618; 3].

Серед основних завдань термінознавства відзначимо, зокрема, вивчення різноманітних терміносистем тієї чи іншої мови, аналіз принципів побудови цих терміносистем, розгляд механізмів творення термінів та вимог до них [5: 618; 3].

Метою даного дослідження є розгляд системних особливостей англомовної ювелірної термінології, зокрема, номінацій ювелірних прикрас. Матеріалом дослідження слугувала енциклопедія ювелірної справи, а саме: *An Illustrated Dictionary of Jewelry* [7].

Кожне дослідження термінологічної лексики спирається на відповідне визначення терміна. З питань визначення терміна, вимог, пропонованих до нього, існують різні, часто неоднозначні точки зору.

У сучасному мовознавстві виділяють три різних напрямки у розвитку теорії терміна і термінології. Відповідно до першого напрямку термін виводиться за рамки мови і розглядається як «особлива одиниця», знак спеціальної семіотичної системи. Відповідно до другого напрямку термін розглядається у рамках загальнолітературної мови як слово, яке має всі властивості слова як лексичної одиниці, тобто такої одиниці, яка не має певних специфічних властивостей ні у формі, ні у змісті. В основі третього напрямку закладена ідея системно-структурного і функціонального підходу до аналізу і класифікації одиниць мови, відповідно до якого термін (слово – просте, складне або словосполучення) визначається у рамках загальнонаціональної мови, виходячи зі специфіки виконуваної ним функції «як мовного засобу номінації спеціального значення у системі понять науки, техніки та інших сфер професійної діяльності» [2: 262].

Українська дослідниця О. Селіванова у своїй термінологічній енциклопедії визначає поняття «термін» наступним чином: «термін (від лат. *terminus* – межа, *Terminus* у давніх римлян був богом межі і межового каменя, який охороняв недоторканність земельної ділянки, установлював межу), – слово чи сполука, що позначає поняття спеціальної сфери спілкування в науці, виробництві, техніці, мистецтві, у конкретній галузі знань чи людської діяльності» [5: 617].

Вважається, що слово «термін» уперше з'явилося у 1876 році у Німеччині. Термін є складником системи мовних знаків, яка обслуговує сферу спілкування в цій галузі разом із загальноживаним лексиконом. Головними вимогами до термінів, на думку О. Селіванової, є системність, наявність класифікаційної дефініції, прагнення до моносемічності й конкретизації в межах терміносистеми й до прозорості внутрішньої форми; жорстка конвенційність; стилістична нейтральність; залучення до системи понять певної галузі; відповідність нормам мови, що запобігає появі професійних жаргонізмів; точність і короткість; дериваційна здатність; інваріантність як відсутність варіантів і синонімів; висока інформативність [5: 618].

І.В. Арнольд визначає термін як «слово або стале сполучення, яке є уточненим найменуванням поняття, специфічного для певної галузі знання, виробництва, культури» [1: 249].

Р.Ф. Проніна [4] визначає терміни як слова і словосполучення, які мають спеціальне, строго визначене значення в тій або іншій галузі науки і техніки. Вони точно виражають поняття, процеси і назви речей, властиві будь-якій галузі виробництва. На її думку, будь-який термін варто розглядати не як уособлену значиму одиницю без зв'язка зі словами і контекстом в цілому, а як слово, за яким закріплене визначене технічне значення, але яке не може змінити свій зміст у залежності від тієї галузі, у якій воно вжито в даному конкретному випадку. Для терміна характерна співвіднесеність з точно визначеним поняттям, прагнення до однозначності. Це призводить до того, що цілий ряд термінів здобуває своєрідну незалежність від контексту і може перекладатися за допомогою лексичного еквівалента. Однак це не означає, що термін зовсім не залежить від контексту.

Отже, підсумовуючи розгляд теоретичної літератури, визначимо термін як слово чи словосполучення, яке позначає поняття відповідної сфери спілкування у науці. Основними характеристиками термінологічної одиниці є системність, прагнення до однозначності, конкретизація позначуваного поняття, стилістична нейтральність, точність, стислість, відповідність нормам мови, дериваційна здатність, фіксований зв'язок з позначуваним поняттям, незалежність від контексту.

Дослідження саме англомовної ювелірної термінології є актуальним, оскільки на сьогоднішній день відсутні подібні дослідження у вітчизняній лінгвістиці. До того ж лексика, яка стосується ювелірних прикрас може відноситися водночас до декількох професійних

галузей – до ювелірної справи, антикварної справи, історії, археології, геральдики, релігійного культу, етнографії тощо, що підкреслює теоретичне та практичне значення даної роботи.

Слід зазначити, що вищевказана енциклопедія *An Illustrated Dictionary of Jewelry* висвітлює широке коло понять, пов'язаних із ювелірною справою. Умовно можна виділити п'ять тематичних блоків, а саме: назви та інформація про ювелірні компанії, назви процесів обробки дорогоцінного каміння та металів, власне назви коштовного каміння та назви благородних металів, які використовуються у ювелірній справі, і звичайно ж назви ювелірних прикрас.

За матеріалами зазначеного енциклопедичного джерела ми зафіксували 250 англomовних номінацій ювелірних прикрас.

Структурно та функціонально, тобто відповідно до місця носіння та призначення, їх також можна поділити на 9 блоків, а саме: прикраси для волосся, прикраси для голови, прикраси для шиї, прикраси для рук, прикраси для тіла, прикраси для ніг, генітальні прикраси, прикраси, які виконують певні спеціальні функції, та назви різноманітних компонентів та складових прикрас. Перейдемо до розгляду кожної окремої групи.

Перша із зазначених груп номінацій – прикраси для волосся – містить назви різноманітних булавок, наприклад: *hairpin, hair stick, bobby pin*, та є однією з найменш чисельних груп (5 номінацій).

Друга група досліджених номінацій – прикраси для голови – у свою чергу складається з декількох підгруп. Сюди належать сережки та їх різноманітні різновиди, наприклад: *clip-on earrings, stud earrings, hoop earrings, magnetic earrings* та ін. Різновиди ще однієї традиційної головної прикраси – *crown* – включають, зокрема, такі номінації: *circlet, coronet, diadem, tiara*. До другої групи ювелірних номінацій належать також прикраси для носа: *nose ring, nose stud, nose chain* та прикраси для зубів: *grills*.

Прикраси для шиї складають третю групу досліджуваних номінацій та містять різновиди намист (*necklaces*), наприклад: *bib necklace, choker, opera necklace, princess necklace, rope necklace*. Також до цієї групи належать різновиди ланцюжків (*chain*): *trace, belcher, curb, anchor, Prince of Wales, snake, herringbone, Byzantine, Singapore, fancy*.

Прикраси для рук, які складають четверту досліджувану групу, також можна розділити на дві підгрупи. До першої з них зараховуємо прикраси для верхньої частини руки (*arm*). Сюди належать номінації *armlet*, різновиди браслетів (*bracelet*): *sports bracelet, charm bracelet, bangle, slap bracelet, friendship bracelet*, та різновиди запонок (*cufflink*): *single, double-face*. Другу підгрупу складають прикраси для кисті (*hand*). Сюди належать різновиди каблучок, які нараховують більше 50 номінацій наприклад: *solitaire ring, trinity ring, cluster ring, engagement ring, mood ring, poison ring, signet ring, wedding ring* та ін.

Дві наступні групи розглянутих номінацій – прикраси для тіла та ніг – є найменш чисельними та налічують відповідно чотири та дві назви прикрас, а саме: *belly chain, brooch, breastplate, chatelaine* для тіла, *anklet, toe ring* для ніг.

Сьому групу досліджених номінацій складають назви прикрас статевих органів чоловіків, наприклад, *Prince Albert piercing, magic cross, Prince's Wand* та жінок: *Princess Albertina piercing, Christina piercing, Nefertiti piercing* та ін. Слід зазначити, що це єдина група ювелірних прикрас, яка не фіксується нормативними тлумачними словниками англійської мови.

Передостання виділена нами група містить номінації прикрас, які мають спеціальні функції, наприклад, магічні – *amulet, talisman*, лікувальні властивості – *prayer jewellery, rosary beads*, ідентифікаційні – *membership pin* та ін.

Дев'ята група досліджених назв містить номінації різноманітних компонентів ювелірних прикрас, таких як *cameo, emblem, medallion, pendant, locket, findings (clasp, bail, bar)*.

Структурний аспект розгляду номінацій ювелірних прикрас як частини ювелірної термінології дозволив нам також проаналізувати гіперо-гіпонімічні або ж родо-видові зв'язки між зазначеними номінаціями. Згідно з даним аспектом виділяємо 10 гіперонімів, тобто таких номінацій, що мають різновиди. Це наступні назви ювелірних прикрас: *hairpins, earrings, nose-studs, crowns, necklaces, chains, bracelets, cufflinks, rings, prayer jewellery*. Як

бачимо, в основному різновиди мають найбільш популярні прикраси, такі як каблучки, намиста, ланцюжки та браслети. Приклади даних гіпонімів ми наводили вище при розгляді тематичних груп прикрас. Слід також зазначити, що різновиди прикрас виділяються за особливою формою або функцією того чи іншого виробу.

Як відзначають дослідники, вплив загальнонародної мови на термінологію позначається, зокрема, у тому, що термінології, як і мові в цілому, властива синонімія лексичних одиниць[6]. Явище синонімії зафіксоване нами і в ювелірній термінології. Так, наприклад, паралельно існують два (в деяких випадках декілька) термінів на позначення однієї й тієї прикраси, наприклад: *slave earrings* / *Bajoran earrings*, *bib necklace* / *collarete*, *rope necklace* / *sautoir*, *brassard* / *armlet*, *poison ring* / *pillbox ring*, *brooch* / *fibula*. Як бачимо, в більшості випадків один із зазначених термінів має іншомовне походження, що й спричинило появу синонімічного терміну.

Подальше дослідження ювелірної термінології є перспективним в плані вивчення етимології номінацій ювелірних прикрас та рівня представленості даних назв у нормативних тлумачних словниках англійської мови.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. - М.: Высшая школа, 1983. - 280 с.
2. Вит Ю.В. Терминология и ее место в языке // IV Міжнародна науково-практична конференція з питань методики викладання іноземної мови, пам'яті професора В.Л. Скалкина. 27-28 січня 2005.: 36. Наук. праць. – Одеса: Астропринт, 2005. - С. 258-263.
3. Гринев С.В. Введение в терминоведение. – М., 1993. – 250 с.
4. Пронина Р.Ф. Перевод английской научно-технической литературы. – М., 1986.- 245 с.
5. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006.- 716 с.
6. Циткина Ф.А. Терминология и перевод (К основам сопоставительного исследования). – Львов: Высшая школа, 1989. – 157 с.
7. <http://allaboutjewels.com>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ольга Цобенко – здобувач кафедри англійської мови у судноводінні Одеської національної морської академії.
Наукові інтереси: лексична семантика англійської мови.

ПРИЗВИЩА ПОКУТТЯ, ОМОНІМНІ З СУФІКСАЛЬНИМИ ВАРІАНТАМИ ЧОЛОВІЧИХ ХРИСТІЯНСЬКИХ ІМЕН

Наталія ВИРСТА (Тернопіль, Україна)

У статті проаналізовані прізвища Покуття, омонімі з чоловічими християнськими іменами, визначені найпопулярніші моделі суфіксальних чоловічих імен, відображених в основах прізвищ Покуття.

The surnames of the Pokuttia region, homonymous to men's Christian names, are analyzed in the paper. The author establishes the most frequently used models of men's suffixal names, that form the bases for the surnames functioning in the Pokuttia region.

Власні імена людей були «першою базою», яку людство використало для творення прізвищ [12: 9]. Прізвища Покуття, етимонами яких є чоловічі християнські імена, становлять більше третини від загальної кількості прізвищ цієї території. З точки зору словотвірної структури частина з них є омонімічними з чоловічими християнськими іменами, інші утворені морфологічним способом.

На час становлення прізвищ (кін. XVIII – поч. XIX ст.) і ще задовго до того на українських етнічних землях християнські імена вживались уже в адаптованій до української мови формі і не тільки в побуті, але і в адміністративно-юридичних документах виступали у різних фонетичних, морфологічних варіантах [10: 41]. Серед словотвірних варіантів імен дослідники української антропонімії виділяють усічені, усічено-суфіксальні та суфіксальні імена [10: 70; 18: 58-59]. На Покутті останні становили найчисельнішу групу серед різних варіантів імен, про що свідчить аналіз відіменних прізвищ.

Предметом розгляду у цій статті є прізвища Покуття, похідні саме від суфіксальних варіантів чоловічих християнських імен. У статті аналізуються прізвища, омонімі з суфіксальними варіантами імен, які однозначно утворені семантичним способом, і прізвища, які мають неоднозначну словотвірну мотивацію.